

НЯКОИ БЕЛЕЖКИ ОКОЛО ПОЯВАТА НА ЗАКОНОДАТЕЛНИ ИНИЦИАТИВИ СРЕЩУ НОСЕНЕТО НА БУРКА НА ОБЩЕСТВЕНИ МЕСТА В СТРАНИ- ЧЛЕНКИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ¹

Тенчо Йорданов²

Ex factis jus oritur

Зараждането на публични дискусии относно наличието на религиозни мотиви в облеклото на отделни социални групи в Европа и нейните държави-членки следва да бъде посочено като една малка част от причината да се спира на тази тема. Макар и не нова по своята същност и характер, дискусиата по отношение на някои религиозни мюсюлмански символи ангажира вниманието на народни избраници и на ниво местни депутати с един тенденционен ръст. Темата за мюсюлманските шалове-покривала беляза месец януари в Италия, където само се заговори за законотворчески инициативи срещу характерните бурка и никаб- две форми на мюсюлманския воал, който покрива цялото тяло и лицето. Февруари месец вече и в Холандия, а март и април съответно Франция и Белгия поставиха на публична прочит темата за и против на тези религиозни белези, които възпрепятстват и смуцават едно нормално и естествено съжителство на множеството в мултикултурната общност. При все наличието на отделни териториални единици и административни общини и области в рамките на ЕС, които неотдавна сложиха началото на тази нова за Европейския правен мир тема, сега повече от всякога се забелязва едно стягане на обръча на ниво местно и държавно управление, което се вижда в суверенните държави-членки извътре. Достатъчно е да се отбележи, че правят впечатление и основание за бележки някои фактически обстоятелства, които обезсмислят каквито и да е евентуални нападки и обвинения срещу ЕС за целенасочена или мотивирана дейност срещу отделни малцинствени групи и етноси в нея на ниво единна политика на политико-икономическата общност.

---

¹ Доклад, изнесен на семинара „Развитие на гражданското и наказателното право на държави-членки на Европейския съюз”, 21-24 май 2010, организиран от Департамент Право на НБУ.

² Студент в програма Право, НБУ.

Културният и правен статут на този религиозен символ е различен в отделните държави. Въпреки че в няколко ислямски държави като Саудитска Арабия, Афганистан и Иран, цялостното покритие е задължително, тези религиозни символи очевидно създават проблеми в общества, за които светските и демократични разбирания и светоглед седят в основата на безпроблемно и съвсем естествено съжителство на отделните индивиди, без да се накърнява правото на отделните личности на етническо и религиозно самоопределяне, редом с другите им граждански права.

Хиджаб, подобно на бурка и никаб представлява един шал или воал, носен от мюсюлманските жени в някои ислямски култури за покриване на косата, като израз на благочестието, базиран на текстове от Корана които сочат подобно поведение като израз на скромност. Към днешна дата, четири държави, сред които и Франция, забраняват носенето на такива явни религиозни символи в държавни училища, университети и държавни сгради, към които спада и бурката, наричана още хиджаб (hijab - буквално от арабски: "за да покрива"). Прави впечатление и обстоятелството, че сред държавите, които забраняват носенето на бурка са две мюсюлмански - Тунис, която е приела подобна рестрикционна политика през 1981г. и съседна на Турция (забрана на носенето на бурка 1997г), за която е добре известно, че прави решителна крачка към светска държава с кардиналните реформи, с които се бележи управлението на Кемал Ататюрк. Мароко, подобно на Турция, също е въвело редица ограничения в тази насока, които са станали причина за широко дебатиранията тема е ли това дискриминация срещу жените, които носят хиджаб. Причините за това религиозния символ да бъде забранен са възприемането му като знак за политически ислям или фундаментализъм срещу светската власт.

Разнообразието от наметала и покривала, с които жени, изповядващи ислям прикриват своите лица заражда разгорещени теми за дискутиране в държавите от Западна Европа както никога до сега. Интересен и характерен пример е т.н. "бурка забрана" в Холандия, чието правителство въведе забрана за някои видове хиджаб, към които не спада характерният за Афганистан модел бурка. В други държави също се забелязва ограниченият обем на забрани. Така например, някои от тях се прилагат само за лице, обхващащи облеклото бурка, чадор (chador), боушия (boushiya) или никаб, някои се прилагат за всички дрехи с ислямска религиозна символика, като кхимар (khimar -тип забрадка).

§Европейски съюз

Европейската практика по отношение на тези религиозни символи в облеклото на мюсюлманските жени дава начало с изказването на еврокомисар Франко Фратини през Ноември 2006г. който се обявява против въвеждането на забрани срещу носенето на бурка.

Интересен момент от развитието на този въпрос е горещата точка, до която се стигна във Франция, която първа от страните-членки на Европейския Съюз се изправи срещу т.н. бурка, след като техният Върховен Административен Съд-Държавният съвет (който има статут на консултативен орган по конституционни въпроси) заяви в края на месец Март, 2010-та, че няма правно основание за тотална забрана на ислямското було, покриващо цялото тяло на жената (касае се за т.н. бурка). Държавният съвет посочва, че единствено може да приеме изискванията за обществена сигурност и борбата срещу финансовите измами като солидна юридическа база за забрана на бурката, но отново сочи че би следвало това да се отнася до специални обстоятелства по отношение на време и място.

Самите мотиви за забраната варират от съображения за сигурност и мерки за борба с тероризма до несъвместимост на ислямските разбирания със западните ценности. Интересно е да се отбележи, че някои от критиците, които също спадат към тази религиозна група сочат подобни разбирания за противни на "просвещението либерализъм",включително секуларизма и равнопоставеността на жените. За тях бурката и чадора са едновременно символ на религиозното мракобесие и подтисничество над жените. Привидно по-малко политизиран аргумент е, че в определени професии забраната за "воали" (никаб) е оправдана, тъй като комуникацията лице в лице и контакт с очите на събеседника е задължително.

I. Белгия.

Известно е, че някои белгийски общини използват подзаконовни нормативни актове като средство за ограничаване наличието на подобни религиозни мотиви на публични места. За първи път това се случва в градчето Маасейк, което налага забрана за публично носене на никаб и бурка. Така на мароканската имигрантка Кхаджия Ел Куазани е наложена административна

мярка, съставляваща глоба от 75 евро, което в последствие бива обжалвано пред районния съд. През 2006г. съдът потвърждава наложеното наказание.

През 2004г. в Кременс е направено искане от фламандският министър на вътрешните работи, с което той настоява за създаване на стандарт по отношение на забрана носенето на бурка, като то бива изпратено до всички 308 общини (5 провинции) във Фламандския регион на Кралство Белгия. В него се посочва необходимостта всички лица, намиращи се на публични места-било то улици или в обществени сгради - да могат да бъдат идентифицирани по всяко време "за опазване на обществения ред, което позволява хармоничното протичане на процесите свързани с човешка дейност". Искането е относно забрана на всички онези шалове, забрадки и воали, които прикриват и обхващат челото, бузите, очите, ушите, носа и брадичката. Законопроектът бива мотивиран със смущаващите последици от носенето на бурка, които се сочи, че не може да бъдат толерирани поради факта, "че тези жени са изключени от обществото, защото те са изолирани зад бурка и това пречи за комуникирането им със света около тях". Всички общини могат да избират дали да приемат този текст, като първоначално шест от тях изразяват желанието си да се присъединят към него и съответно правят това. През Август 2006г. кметът Кременс призовава за национална забрана. Анти-имигрантски настроената партия Фламандски интерес (приемник на партията на Фламандския блок) се застъпва за забраната на ниво Фаламандия и на местно ниво в Антверпен.

На 31 Март 2010г комисията по вътрешни работи и сигурност на Белгия гласува законопроект за забрана за носенето на бурка на обществени места. Гласуването бе единодушно, като сега предстои законопроектът да бъде разгледан от белгийската камара на представителите. Очаква се също така законопроектът да бъде приет на предстоящото гласуване в средата на април. Когато законът бъде подписан от краля и след това публикуван в Официален вестник на Белгия, законът ще влезе в сила десет дни след публикацията му, като това се очаква да стане най-рано в края на април,2010г.Ако това се случи, Белгия ще бъде първата страна в Европа, приела широка забрана за носенето на бурка. Предвидените наказания за жените, които носят това публично ще бъде финансова санкция от 15-25 евро ,като е възможно да бъде наложена присъда от седем дни, а членове и представители на организации като Ислямският Съвет за Федерална Република Германия (ИСФРГ), Съвета за Американско-Ислямски Отношения (САИО), Френски Съвет на Мюсюлманските Вяра (ФСМВ), Ислямска Комисия за Испания (ИКИ), Централния Съвет на

Мюсюлманите в Германия (ЦСМГ) предупреждават за неблагоприятните последици, които тези забрани могат да предизвикат.

II. Дания.

Дания е една от страните, които нямат законодателно изразено отношение към присъствието на религиозни мотиви в гражданското общество. Все пак, следва да бъдат посочени някои интересни случаи, относими към темата, които правят впечатление.

Пръв случай, пораждащ дебат относно тези религиозни символи е инцидент с датски журналист който преминава нерегистриран и прикрит с бурка през летището в Копенхаген, без да спазва мерките за сигурност. Този провокативен случай поставя въпросът за необходимостта всички пътници да показват лицата си.

През 2006г. Асма Абдол Хамид причинява горещи дебати при появата си с хиджаб в телевизионно шоу. Спорът, зародил се в телевизионния канал DR2 продължава и през 2007г. когато Асма Абдол-Хамид обявява, че ще работи за датския парламент придържайки се към традициите на своята религия. Тогава датският парламентарист Сорен Краърп, член на датската народна партия поставя въпросът дали носенето на хиджаб в парламента е конституционно и заявява, че “забрадката е тоталитарен символ, сравним с нацистка свастика или комунистически сърп и чук”.

Мнозинството в Датския парламент е готово да даде на работодателите право да забраняват носенето на мюсюлманските никаб и бурка на техните работници и служители. Следва, също така да се отбележи, че през май 2008 г. датското правителство реши, че съдиите в съда трябва да се стремят към религиозна и политическа неутралност, и следователно вече няма да бъде позволено да се носят други видими религиозни символи, включително и разпятия, кепета (kirrahs) или каквито и да е други покриващи шалове.

III. Германия

Осем от 16 провинции на Германия са създали ограничения за носенето на хиджаб: първо Баден-Вюртемберг, след това провинция Бавария, Хесен, Долна Саксония, Саарланд, Бремен, Северен Рейн-Вестфалия и Берлин. На

територията на Берлин-град е забранено носенето на всякакви религиозни символи в държавните институции, включително християнски кръст и еврейския ярмулк (yarmulke)

Пет от провинциите, в които има забрана за религиозно облекло, съдържат изключение за християнски символи и дрехи: Баден-Вюртемберг, Саарланд, Хесен, Бавария и Северен Рейн-Вестфалия. В провинция Баден-Вюртемберг, държавата забранява на мюсюлмански учители носенето на забрадки, но позволява на учителите да носят християнски облекла. Държавният съд уважава жалбата срещу забраната, направена от няколко учители мюсюлмани, като основа на религиозна дискриминация, тъй като на католически монахини е разрешено да преподават според религиозните си навици. Регламентацията в Северен Рейн-Вестфалия е подобна на тази в Баден-Вюртемберг. Бавария също така позволява на монахините да спазват религиозните си навици, въпреки въведената забрана на забрадките при мюсюлмани.

През септември 2003 г., Германският Федерален конституционен съд (Bundesverfassungsgericht) постанови, че отделните провинции биха могли да се забраняват носенето на ислямски забрадки от жени учители, и че това не би било в нарушение на конституционната защита на свободата на религията. Въпреки това, забраната може да се извършва само посредством местна законодателна власт на ниво провинция, но не и чрез решения на административни решения.

За жените в Германия е забранено да управляват моторни превозни средства, носейки бурка или чадор.

През 2006 г. Екин Делигоч предизвиква скандал, приканвайки мюсюлманките в Германия да свалят техните шалове, като начин да покажат своята готовност да се интегрират в немското общество.

V.Холандия

Още по времето, когато Рита Вердонк е министър на имиграцията и интеграцията се прокрадва слухът че Нидерландия ще въведе в своето законодателство забрана за носене на всякакви забрадки и покривала на публични места. Въпреки, че забраната е била публично обсъдена по-рано, легислативната инициатива в този случай бива пряк резултат от предложенията, внесени в холандската Камарата на представителите от анти-имиграционният политик Герт Вилдерс, която призовава правителството да

въведат такъв един режим. Предложението на управляващият кабинет бива забавено заради опасения за конфликт със свободата на религията. Предложеното законодателство в Нидерландия се прилага на национално ниво. По-рано, училищата и други институции не са разполагали с възможността да налагат и прилагат свои собствени забрани за ислямските забрадки. На Работодателите също е предоставена възможността за провеждане на своя собствена политика. В Амстердам, установяването на такива училищни политики привлече вниманието на медиите след инцидент през 2003 година. Професионален колеж, забранява на трима колежани носенето на никаб. Единият бива отстранен от полицията, когато се опитва да влезе в училище с носенето на никаб: училищните наредби имат правно действие, поради което незаконно влизане в сградата му е административно нарушение. Студентите подават жалба до Комисията на половете, която се произнася (март 2003) в полза на училището. От училището обосновават забрана на основание, че никаб "възпрепятствало контакт с очите, което свидетелства за взаимно уважение". Комисията се съгласява с училището, като посочва, че необходимостта в образованието от контакти и комуникация в сградата на училището има предимство пред религиозната свобода. Министърът на образованието Мария ван дер Хоевен, която е представител на християнската партия CDA, публично одобри решението на Комисията. В Амстердам CDA впоследствие призова за национална забрана на чадор, бурка и никаб в училищата, мотивирайки отчасти искането си с това, че те са в противоречие с общи национални ценности. Градовете Амстердам и Утрехт са предложили лишаване от социална помощ за безработни жени, носещи бурка, на основание, че тя ги прави негодни за трудова ангажираност в една предимно не-мюсюлманска страна.

VI.Обединено Кралство

Правният статут на ислямските забрадки в Английските училища бе изяснен след делото Шабина Бегум¹, когато съдебният комитет на Камарата на лордовете постанови, че свободата да се изповядва своята религия не е абсолютна и може да бъде ограничавана.

В делото Айшах Азми, трудов съд приема, че едно училище може да откаже да наеме учителка, която прикрива лицето си (с носенето на никаб)². Министри от правителството се намесват в случая с този трудов спор в подкрепа на

училището. Този случай предизвиква премиерът Тони Блеър да коментира, че завесата е "знак за разделение", и министър Фил Улас поиска Азми да бъде уволнена, като я обвини в "отричане правото на децата на пълно образование". Училището впоследствие я уволнява.

В друг случай от Обединеното кралство, на адвокат, облечен в никаб е заявено от имиграционен съдия че не може да представлява клиента си, защото не може да го чуе.

В последствие британските образователни власти предлагат забрана за никаб в училищата изцяло.

Воалите за лица биват също обвинени за причиняване на проблеми в борбата с престъпността, тъй като зад тях лесно може да се прикрие извършителят на едно наказуемо деяние.

VII. Кипър

Известно е, че в някои университети в Северен Кипър, включително Източната част на Средиземноморския университет, са се опитали да се придържат към забраната на Турция за забрадките. За да бъде избегната, някои жени от Турция се прехвърлят на обучение в Северен Кипър, но турски органи ги следят, определяйки правила, които забраняват на турски граждани да носят шалове в училищата на острова, въпреки че на други мюсюлмани от Европа и Африка им е разрешено. Прави впечатление, че докато много Кипърски мюсюлманки вече не носят забрадки, новите имигранти от Турция, които се установяват в Северен Кипър продължават да носят религиозните покривала.

VIII. Италия

След законът за борба срещу тероризма от 1975г. който забранява всякаква маска и облекло, което не позволява или затруднява идентифициране на лицата, министърът по европейските въпроси Андреа Рончи посочва на разгорещилите се дебати през януари, тази година, че "един нов закон дори не е необходим, стига стриктно да се следи за спазването на съществуващото законодателство в Италия". По ирония на съдбата, повечето критики на законопроекта са инициирани от Алесандра Мусолини, внучката на фашисткия диктатор Бенито Мусолини, която предупреждава, че закона ще "отключи една религиозна война и това е последното нещо, от което Италия се нуждае в момента".

1- за повече информация относно случаят Шабина Бегум- виж делото *R (Begum) v Governors of Denbigh High School*.

2- за повече информация относно случаят Айшах Азми -виж делото *Azmi v. Kirklees MBC*

Виж също така: *Leyla Şahin v. Turkey*

Ползвана литература:

Womanpower: The Arab Debate on Women at Work - Nadia Hijab, Cambridge University Press

The Veil and the Male Elite: A Feminist Interpretation of Women's Rights in Islam : Fatima Mernissi, Perseus Books, 1992

Beyond the Veil: Male-female Dynamics in Muslim Society : Fatima Mernissi, Saqi Books, 2003

Veil: Modesty, Privacy and Resistance : Fadwa El Guindi, Oxford International Publishers Ltd., 1999

NOTES ON THE EMERGING LEGISLATIVE INITIATIVES AGAINST THE PUBLIC WEARING OF BURKA IN EU MEMBER-STATES.” IN BULGARIAN.

By Tencho Yordanov

The author provides brief examination of the origins of the public discourse and subsequent legislative efforts on the institutional, municipal and state levels. The competing rationales for such efforts in the different member-states are discussed and illustrative cases are presented that highlight the problematic nature of such restrictions and the difficult balance between the religious freedom of the Muslim immigrants and the Western societies' notion of integration.